

ผอ.พัฒนชัย ศิลารัตน์

โรงเรียนโพททองวิทยายน

กลุ่มเป้าหมายในโรงเรียนของเรา ทั้งครู นักเรียน และชุมชน ต่อยอดการพัฒนาเป็นประเด็นที่หนึ่ง สอง คือว่าเราก็มีหน้าที่ที่จะไปช่วยเหลือโรงเรียนอื่นๆ ให้เขาได้พัฒนาตนเองขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษาทั่วไป ให้เขาได้พัฒนาเป็นสถานศึกษาพอเพียง และสถานศึกษาพอเพียงให้เขาพัฒนาตนเองขึ้นเป็นศูนย์การเรียนรู้ ผมเชื่อว่าโรงเรียนทั้ง 6 โรงเรียนที่เป็นศูนย์การเรียนรู้ฯ ตระหนักและเข้าใจภารกิจนี้ดี เพราะฉะนั้น ในแต่ละโรงเรียนก็มีแนวทางในการพัฒนา ตั้งแต่ก่อนมาเป็นสถานศึกษาพอเพียงจนกระทั่งมาเป็นศูนย์ฯ และการคิดต่อยอดเดินไปข้างหน้า แต่ละโรงเรียนก็มีแนวทางและบริบทของตนเองที่จะขับเคลื่อนต่อไป

สำหรับโรงเรียนโพททองวิทยายน เรามีความภาคภูมิใจที่ได้เป็นศูนย์การเรียนรู้ฯ ภาคภูมิใจที่เราได้สนองภารกิจของในหลวง ได้สืบสานงานพระราชดำริเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพราะฉะนั้นภารกิจ 2 ด้าน เราต้องเต็มที่อยู่แล้ว

1. ขับเคลื่อนต่อยอดในโรงเรียน ซึ่งเราก็มีแผนที่จะพัฒนา
 2. ภารกิจที่จะช่วยเหลือโรงเรียนที่เป็นสถานศึกษาพอเพียงพัฒนาตนเองขึ้นมาเป็นศูนย์การเรียนรู้ฯ
- เครือข่ายพื้นที่นี้มี 15 โรงเรียน ซึ่งอยู่ในหลายจังหวัดทางภาคอีสานตอนบน

ที่นี่เราจะมาวิเคราะห์ว่าการที่โรงเรียนอยากจะมาเป็นศูนย์ฯ นั้น มีหลักคิดว่าโรงเรียนต้องอยากเป็นศูนย์การเรียนรู้ฯ ด้วยอุดมการณ์ที่อยากจะเข้าถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง มีความตระหนัก มีความซาบซึ้ง และเห็นคุณค่าในพระราชดำริหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และอยากขับเคลื่อนสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างนักเรียนและครูให้มีอุปนิสัยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามอุดมการณ์ เราจะต้องมีแนวทางที่ส่งเสริมด้วยการเทียบเคียงวิธีที่เราเคยทำมาด้วยอุดมการณ์ของเรา

เบื้องต้นคือ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเห็นคุณค่าและมีความตระหนัก มีภูมิความรู้ในเรื่องของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเข้าถึงแก่นอย่างแท้จริง และมีความคิดน้อมนำที่จะฝึกตนเองให้เป็นผู้เอาหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิตและในครอบครัว และนำมาใช้ในการบริหารจัดการทุกด้านภายในโรงเรียน นี่คือตัวผู้บริหาร หัวใจของผู้บริหารต้องมาก่อน และเมื่อหัวใจของผู้บริหารมาแล้ว ต้องลงสู่ผู้ที่ขับเคลื่อนแทนเราก็คือบุคลากรภายในองค์กร คณะทำงาน เช่น รองผู้บริหาร บุคลากรทุกคน และทุกฝ่าย แล้วเรามาคิดวิเคราะห์ว่าการจะให้บุคคลเหล่านั้นทำงานให้เราได้อย่างไร ต้องมีการขับเคลื่อนในเชิงนโยบาย คือต้องสร้างความตระหนัก ความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่า และเข้าถึงประโยชน์อันแท้จริงของแนวพระราชดำรินี้

วิธีการ คือ หนึ่ง เราต้องปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างก่อน ไม่ใช่แค่รู้เฉยๆ สอง การให้ความรู้ให้แนวคิด หลักๆ คือ การจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้เกิดความเข้าใจก่อน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในวงเล็กและวงใหญ่ เพื่อให้เข้าถึง หลังจากนั้นก็เข้าสู่กระบวนการเรียน หลักการเพื่อเข้าสู่นักเรียน ต้องมีการสร้างเครื่องมือเพื่อครูนำไปปฏิบัติการในชั้นเรียนก็อาศัยหลักสูตรการเรียนการสอน เครื่องมือที่จะสร้างก็คือแผนการจัดการเรียนรู้ที่อิง

หลักสูตรเหล่านั้น โดยนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเรื่อง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข 4 มิติ ไปจัดทำแผนการเรียนรู้ให้สอดคล้อง และเมื่อครูทำแล้ว ผู้บริหารก็ต้องมีแนวคิดในการสร้างแรงจูงใจให้เขาได้ทำหน้าที่ตรงนั้นอย่างต่อเนื่อง ให้เห็นคุณค่าไปเรื่อยๆ เราต้องคอยสังเกตและนิเทศติดตามให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ขณะเดียวกันเราเองก็ต้องมีแนวคิดที่จะเสริมให้นำนำหลักของเราหรือนวัตกรรมของเราไปเสริมในชั้นเรียนได้ ผมจะทำในเชิงลึก เครื่องมือที่จะไปทำเป็นส่วนหนึ่งของแผนการเรียนรู้หรือกิจกรรมการเรียนรู้ ผมจะใช้กิจกรรมโครงการ One Class One Project (OCOP) โดยใช้กิจกรรมโครงการที่บูรณาการกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน โดยนำหลักคิด 3 ห่วง 2 เงื่อนไข 4 มิติ ไปบูรณาการในเชิงลึก สิ่งเหล่านี้จะเป็นเครื่องมือที่จะนำเด็กเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ในเชิงปฏิบัติ หลังจากนั้นเราจึงค่อยๆ ซึมซับ หล่อหลอมไปที่ละเล็กละน้อย นี่คือการในชั้นเรียน

สำหรับนอกชั้นเรียน โรงเรียนจะต้องกำหนดวัตรปฏิบัติหรือกิจกรรมประจำวันว่าในระหว่างวันที่มาโรงเรียนเราจะสร้างกิจกรรมอะไร ให้นักเรียนได้รับการฝึก หล่อหลอม โดยอาศัยปรัชญาฯ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมประจำวัน กิจกรรมเสริมหลักสูตร แม้เมื่อเช้า เราจัดกิจกรรมพิธีไหว้ครู ให้เด็กได้ทำพานไหว้ครูโดยจะบอกลูกศิษย์ทุกคนและครูทุกคนให้เราใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปให้นักเรียนใช้เป็นหลักในการทำพานไหว้ครู และพิธีไหว้ครู ให้คิดว่าทำอย่างไรจึงจะเหมาะสม เช่น การทำพาน พานที่นักเรียนนำมามีขนาดเท่าไร มีความพอประมาณหรือไม่ ถ้านักเรียน ม.1 ตัวเล็ก ต้องทำพานขนาดเท่าไร พอประมาณหรือไม่ ถ้าพานขนาดใหญ่แต่เด็กตัวเล็ก เอาดินเหนียวใส่ลงหนัก คงนำมาไม่ได้ ต้องใช้ดอกไม้เยอะ นี่ก็คือความไม่พอประมาณ แต่พอเป็นระดับชั้นสูงๆ ม.4 ม.5 หรือ ม.6 นี่ก็อาจจะทำพานใหญ่ได้ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกันในการทำพาน องค์ความรู้ในการทำพาน นักเรียนต้องมีความรู้ว่าพานรูปจะต้องประกอบไปด้วยอะไร มีวัสดุอะไร พานดอกไม้ต้องมีดอกอะไร เช่น ดอกมะเขือแปลว่าอะไร หญ้าแพรกแปลว่าอะไร ข้าวตอกแปลว่าอะไร สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ความรู้ที่เราจะให้เราให้แนวคิด สำหรับเงื่อนไขคุณธรรมคือ การทำงานเป็นหมู่คณะ เป็นตัวแทนห้องมาทำพานตามเวลาที่กำหนด 3 ชั่วโมง นักเรียนจะต้องมีความสามัคคี ความเพียร ความอดทน การทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ และสอนให้เขาเห็นความซื่อสัตย์สุจริต นอกจากนั้น 4 มิติ มิติด้านวัตถุสิ่งของ งบประมาณที่จะมาทำต้องออกคนละกี่บาท เอาดอกไม้มากี่ชนิดเพื่อให้ประหยัด ต้องมองด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม ต้องยึดโยงสิ่งเหล่านี้ ซึ่งจะทำให้มองเห็นว่าแม้แต่กิจกรรมที่เราทำในทุกกิจกรรม ทุกกลมหายใจ เราจะต้องยึดโยง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข 4 มิติ เพื่อฝึกและหล่อหลอมให้นักเรียนได้ฝึกคิดอยู่ตลอดเวลา และเราเองก็ต้องเป็นตัวอย่าง เพราะฉะนั้นครูต้องเห็นสิ่งที่เราทำ แล้วเราก็ชี้และกับอก ครูเขาก็จะเห็น เมื่อครูเห็นสิ่งที่ดี สิ่งที่มีคุณค่า สิ่งที่มีประโยชน์ ผมว่าทุกคนจะขับเคลื่อนตาม ไม่มีใครที่จะมาสวนกระแส หากใครสวนกระแสในสิ่งที่ดี แสดงว่าคนนั้นไม่พอเพียง

เรื่องที่น่าปลื้มก็คือในวันที่ 1 - 2 ธันวาคม 2554 ผมได้จัดกิจกรรมตลาดนัดความรู้เศรษฐกิจพอเพียง ฉลอง 84 พรรษา และมีกิจกรรมลงนามถวายพระพรผู้มาร่วมงานทั้งแขกผู้มีเกียรติ คณะครู และนักเรียน ให้ทุกคนได้ลงนาม หลังจากนั้นเราได้รวบรวมสมุดลงนามและทำหนังสือขึ้นทูลเกล้าถวายในหลวงผ่านทางราชเลขาธิการ แล้วเมื่อสองวันที่ผ่านมา มีหนังสือตอบมาที่ธุรการโรงเรียนผ่านทางราชเลขาธิการจากพระองค์ว่า

“ทรงขอบใจที่โรงเรียนได้ถวายสมุดลงนามถวายพระพร พระองค์ทรงทราบแล้ว และทรงขอบใจ” ซึ่งพวกเราก็ปลื้ม สิ่งเหล่านี้จะมายึดโยงให้เห็นคุณค่า และนี่เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของกิจกรรม ไม่ได้ทำเพียงกิจกรรมเดียว เราจะต้องทำหลายๆ อย่างที่จะทำให้สิ่งเหล่านี้เดินหน้าไปได้

ดร.ฤทธิไกร : ขอเรียนถามท่าน ผอ.วัฒนชัยว่า “ท่านมีการสร้างหรือวิธีจัดการแกนนำอย่างไร”

ในการขับเคลื่อนจะมีหลายมิติเพื่อที่จะขับเคลื่อนให้เกิดประโยชน์และยั่งยืน แต่ในส่วนของผมใช้หลักการ 3 ขา ขาที่จะยึดโยงเพื่อให้ศูนย์การเรียนรู้ของเราขับเคลื่อนไปอย่างมั่นคง และผมถือว่าเป็นการสร้างห่วงที่ 3 ของผมด้วย คือการสร้างภูมิคุ้มกัน สมมุติว่าผมย้ายไปที่อื่น ห่วงที่ 3 ก็จะทำให้ยั่งยืนต่อไป

สำหรับหลักการ 3 ขา ขาที่หนึ่งคือด้านครู ที่จะต้องเป็นตัวขับเคลื่อนหลัก เราก็สร้างเหมือนท่านผอ.ระวี คือการใช้ครูแกนนำ เราจะมองไปที่การยึดโยงตัวแทนกลุ่มสาระฯ อย่างน้อย 1 คน กลุ่มสาระฯ ใดที่มีคุณภาพสูงก็เอาเพิ่มมากกว่า 1 คน ตรงนี้จะเป็นตัวที่ทำให้เข้มแข็งมาก มีการคุยกันอยู่เรื่อยๆ เพื่อให้มีการขับเคลื่อนต่อไป ไม่ว่าจะเป็นการจัดงานหรือออกนุทที่ไหน เป็นวิทยากร หรือการมาดูงาน คนกลุ่มนี้จะเป็นแกนนำ ครูพวกนี้จะมี ความเชี่ยวชาญและความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เป็นวิทยากรได้ทุกเวลา

ขาที่ 2 คือนักเรียน คือการพัฒนาเด็กนักเรียนทั้งหมดนั้นแหละ แต่ตรงที่เป็นแกนหลักเราใช้จะโครงการยุวชนคนพอเพียง ซึ่งเราสร้างมาตั้งแต่ปี 54 เป็นรุ่นที่ 1 จำนวน 50 คน ถูกคัดเลือกเข้ามาโดยการสมัครใจจากการเขียนเรียงความ แล้วเราจัดอบรมและพัฒนาเพื่อปมเพาะเขาและมอบภารกิจ ครั้งนี้จะเป็นรุ่นที่ 2 ปี 55 ประมาณ 100 คน เพราะเด็กกลุ่มนี้จะมาเป็นแกนหลักในการที่จะมาช่วยกันขับเคลื่อน

ขาที่ 3 คือปราชญ์ท้องถิ่น เรานำปราชญ์ท้องถิ่นเข้ามายึดโยงกับชุมชน กับสังคม เราจะให้ครูในแต่ละพื้นที่เข้าไปสำรวจปราชญ์ท้องถิ่นที่เขามียึดโยงชีวิตของเขาโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ว่ามีในด้านใดบ้าง และมีใครบ้าง บ้านอยู่ที่ไหน ก็ส่งครูเข้าไปตามถึงที่เพื่อขอความร่วมมือ เชื้อเชิญเข้ามาร่วม โรงเรียนก็จะออกประกาศทำเนียบปราชญ์ท้องถิ่นของโรงเรียน มีการเชิญมาประชุมปรึกษาหารือและคุยถึงแนวทางที่จะทำงานร่วมกัน ก็สามารถนำมาใช้ได้หลายอย่าง เช่น มาร่วมสอนนักเรียน ฝึกภาคปฏิบัติ จัดนิทรรศการ ออกนุท ออกร้าน ปีนี้จะขยายเพิ่มให้ได้สัก 50 คน

การทำงาน 3 ขานี้ก็จะมายึดโยงและทำงานร่วมกัน โดยหลักแล้วความเข้มแข็งภายใน จากที่ทางกระทรวงศึกษาธิการเชิญครูไปช่วง 28-30 เมษายน ตัวแทนกลุ่มสาระฯ ไปจัดอบรมเข้มเรื่องการทำแผนการเรียนการสอน ซึ่งเราก็ดีใจ ช่วงนี้เรากำลังเตรียมตัวเป็นวิทยากร ตอนนี้อยู่กำลังเร่งที่จะผลิตสื่อไม่ว่าจะเป็นสื่อเอกสาร ซีดี หรือชิ้นงานต่างๆ เรามีบริบทที่เป็นพื้นที่ทำสื่อที่เป็นเอกเทศในโรงเรียนของเรา ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 20 ไร่ เราใช้ตรงนั้นเป็นพื้นที่ที่จะรองรับกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นการหล่อหลอมตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนอกจากในชั้นเรียนเพื่อเป็นตัวเสริม